

Mellékletek:

Az alsódabasi első világháborús emlékmű

A magyar települések sajátos színfoltját képezik az I. világháborús emlékművek. A köemlékek állítását az elesett hősök neveinek megörökítésével báró Abele Ferenc vezérkari őrnagy kezdeményezte 1915 júliusában. Állhatatosságának köszönhetően az országgyűlés 1917-ben jogszabályt fogadott el, mely szerint: „Minden község (város) anyagi erejének megfelelő, méltó emléken örökíti meg mindazoknak a nevét, akik lakói közül a most dúló háborúban a hazáért életüket áldozták fel.”

1924 májusában a nemzetgyűlés törvénybe iktatta (az 1924. évi 14. törvénycikk) a hősi halottak emlékének megünneplését, és a Hősök Emlékünnepét, május utolsó vasárnapját a nemzeti ünnepek közé sorolta, mely lendületet adott a települési emlékművek állításának.

Az Alsódabasi járásban, Kakucs községben Liebner József földbirtokos állította az első mementót, majd 1924 októberében Alsónémedi község következett, melyet néhány hét múlva, november 1-én Sári község követett. A járási székhely Alsódabas 1925. május 10-én örökítette meg a község hőseinek emlékét.

Az emelkedett hangulatú rendezvényről a Pesti Hírlap a következőképpen tudósított:

„Hősök emléke: Vasárnap leplezték le Alsódabas községben a hősi halottak emlékére állított emlékoszlopot. Az ünnep délelőtt a katolikus és a református templomokban tartott istentisztelettel kezdődött, utána az ezrekre menő tömeg a községháza előtti térre vonult. Felsődabas, Gyón, Sári és Újhartyán községek népe is nagyszámban vett részt az ünnepélyen. Az emlékbeszédet Rákóczi Ferenc, a kerület nemzetgyűlési képviselője tartotta, mely után a katolikus, a református, az ágh. evang. és az izraelita lelkészek megáldották az emlékoszlopot, majd dr. Preszly Elemér főispán a kormány és Pest vármegye nevében fejezte ki hódolatát az alsódabasi hősök előtt. Koszorút helyeztek: Fördös Vilmos ezredes, az Országos Vitézi szék nevében, a község elöljárósága, a hadiözvegyek, az ipartestület és a szomszédos községek elöljáróságai.”

Az emlékmű tehát a község akkori centrumában kapott méltó helyet. A patkó alakú talapzathoz négy-hengergyűrűs oszlop tartozik, díszes oszlopféjjel, rajta térdelő angyal, balkeze szívéen, jobb kezében olajág. Felirata:

„Alsódabas község a hazáért
elesett hőseinek! 1925.”

Az oszlop gyűrűshengereire 59 hősi halott nevét vésték. Mint a vármegye 1930. évi címtárából kiderül, ez a névsor ugyan megközelíti, de mégsem egyezik a teljes veszteséggel:

„Hadbavonult 475 egyén, hősi halált haltak 63-an, hadiözvegy 25, és hadiárva 25 maradt. A forradalom és ellenforradalomnak mártírjai nem voltak. Ellenséges megszállás emberveszteséggel nem járt. Hősi halottaknak emlék állíttatott.”

Az emlékmű még az 1960-as évek első felében is az eredeti helyén állt, mindennapos találkozóhelye volt a gyalogosan és kerékpárral csapatostul iskolába tartó gyerekeknek. Akkoriban nem sok mindent és főleg nem sok jót tanítottak az I. világháborúról, koszorúzás 1945 után évtizedekig nem volt, a Hősök emlékünnepét nem tartották meg. Már több mint félévszázada, hogy az emlékművet a mai Bartók Béla és Bajcsy-Zsilinszky utcák kereszteződéséből 1966-ban áthelyezték a Martinovics-térre. Ebben a kevésbé forgalmas környezetben elmélyültebb lehet akár az egyéni emlékezés is, mert a tisztelet az életüket a Hazáért áldozó katonáknak az idők végezetéig jár. A rendszerváltás után újból lehetőségessé vált az emlékezés. Az emlékművet 2016-ban Dabas Város Önkormányzata felújíttatta.

Az első világháború alsódabasi hőseinek emlékműve történelmi öröksége városunknak. Jól jelképezi a község emberáldozatát a nagy világégésben és méltó emléket állít magyar katonák hősiességének. Alkotója ismeretlen, stílusát-típusát illetően emlékoszlop allegorikus ábrázolással, jellemzően gyászt, fájdalmat, tiszteletet, emelkedettséget kiváltó érzelmi hatással. Erkölcsi kötelességünk a mementó megőrzése és ápolása, melyet jól szolgál a települési értéktárunk épített örökség kategóriájába történő besorolás is.

Bibliográfia

8 Órai Ujság: Hősök emléke Alsódabason. 1925. május 13. p. 7.

Budapesti Hírlap: Hősök emléke. 1925. május 13. p. 9.

Magyarság: Hősök emléke Alsódabason. 1925. május 13. p. 14.

Pesti Hírlap: Hősök emléke. 1925. május 13. p. 12.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun Vármegye Hivatalos Lapja: Hősök emléke Alsódabason. 1925. május 14. pp. 233-234.

F. Szabó Géza: Pest-Pilis-Solt-Kiskun-Vármegye általános ismertetője és címtára. Első körzet. Vármegyei Tisztviselők Országos Egyesülete, Budapest, 1930. pp. 115-118.

Dr. Szokody Gyula: Dabas nagyközség műemléki jellegzetességei. In: Dr. Petri Edit – Dr. Torzsa István (szerk.): Tanulmányok a 700 éves Dabas történetéből. Dabas, 1975. p. 353.

Czagányi László: Ezer dabasi pillanat. Dabas, Pressman Bt., 2010. p. 334.

Kerekes László (szerk.): Dabas helytörténeti értékei. Kossuth Művelődési Központ, Dabas, 2011. p. 66.

Valentyik Ferenc: „Nekik örök harangok hangja kondul”. 2015. május. p. 20.

Varga József fotói: OSZK DKA - Első világháborús hősi emlékművek gyűjteménye:
Dabas – Alsódabas: <https://dka.oszk.hu/032100/032178>

Összeállította: Valentyik Ferenc